

**„HA OLYANOK NEM LESZTEK, MINT A GYERMEK...”
(Mt 10,3)**

Figyelemreméltó, hogy a címül választott jézusi kijelentés ilyen formában csak Máténál található meg. Az evangalista átalakítja és kibővíti azt a Márktól átvett hagyományt, amelyben a tanítványok versengéséről van szó (Mk 9,33-37). Ez utóbbiról Máté nem tesz említést, hanem rövid bevezető (18,1a) után azonnal a tárgyra tér, megfogalmazva a 18. fejezet alapkérdését: „... ki a legnagyobb a Mennyek Országában” (18,1b). Már nem csupán arról van szó, ki a legnagyobb a tizenkettő közül, hanem sokkal többről: ki az igazán nagy Isten szemében, ki a valódi elsőbbség Isten Országának értékrendje szerint? Máté tehát kiemeli a problémát a konkrét történeti keretek közül, és egyetemes, az egész egyházat érintő perspektívában tisztázza azt.¹

A szinoptikus evangéliumokban máshol is szóba kerül Jézus és a gyermekek viszonya.² Az irántuk tanúsított szereteten és gondoskodáson kívül (erről alább szólunk majd) az a legszembeötlőbb, hogy Jézus a gyermekek példáján mutatja meg, hogyan kell fogadnia mindenkinek Isten Országát. Nem csak a szinoptikusok, hanem János is közli ennek a tanításnak

1 TRILLING, W., *Das wahre Israel, Studien zur Theologie des Matthäus-Evangeliums*, Leipzig 1975, 106-107. – Ami a 18. fejezet irodalmi és formatörténeti problematikáját illeti: formai szempontból aligha-beszélhetünk (tartalmilag annál inkább!) „közösségi szabályrendelettről” (Gemeindeordnung), vagy bizonyosfajta „közösség-katekizmusról” (Gemeindekatechismus – így pl. BULTMANN). Egyrészt azért, mert Máté ezt a négy részből (18,1-5.6-14.15-20.21-35) álló, s a 19,1 verssel egyértelműen lezárt beszédkompozíciót a többi nagy tanítói beszédegységhez hasonlóan építi fel, másrészt pedig azért, mert bár a 18,15-17 versekben tágabb értelemben valóban a „közösség szabályai” (Gemeinderegeln) fogalmazódnak meg, ilyeneket az evangélium egyéb helyein is találhatunk (v. ö. pl. 7,15-20; 10,40-42; 23,8-10).

2 V. ö. pl. Mk 9,42-47; Lk 9,46-48; Lk 17,1-2; Mk 10,13-16; Mt 19,13-15; Lk 18,15-17.

a lényegét (Jn 3,3-5), amiből arra következtethetünk, hogy a gyermek-gyermekkéválás-újjászületés, valamint az Isten Országába való bejutás együttes jelképes értelmezés közös kincese mind a négy evangéliumnak, és feltehetőleg a szájhagyomány egyik legősibb rétegéhez tartozott az Ósegyházban.³

Köztudott, hogy Máté a Mennyek Országá (baszileia tón uranón) kifejezést használja az Isten Országá (baszileia tu Theu) helyett, zsidókeresztény közösségére való tekintettel. De vajon ez a baszileia jelnevaló vagy jövőbeli? Tény, hogy Máté a végidőkbeli eszkatológián kívül ismeri a már megvalósult, közöttünk lévő baszileiá-t is (mind krisztológiai, mind eszkatológiai értelemben), s hogy a tanítványok kérdése, továbbá Jézus válaszána végkicsengése (a 4b vers igealakja „esztin” jelenidejű, tehát: az „van” a legnagyobb a Mennyek Országában) arra utal, hogy az itt és most, miközöttünk érvényes igazi nagyságrendről van szó, vagy még pontosabban: az Isten Országának örökérvényű, nem horizontális vagy kronologikus, hanem vertikális törvényéről.⁴

Jézus válasza szűkszavú: olyanná kell lenni, mint a gyermek (v. ö. Mt 18,3), mert aki magát olyan kicsivé teszi, mint egy gyermek, az a legnagyobb (v. ö. Mt 18,4). Mit jelent hát olyanná lenni, mint a gyermek (az eredeti szövegben többeszszám: hószta paidia), vagy – Lukács fogalmazásában – Isten Országát úgy fogadni, mint a gyermek? (v. ö. Lk 18,17)

Kicsivé lenni (tapeinószisz) nem gyermeki gondolkodásmódot vagy „tisztá, büntelen” gyermeki érzelmet jelent, hanem

3 A szóbanforgó hagyomány különféle irodalmi formákba való megjelenése, a kortárs irdodalomtól és szemlélettől való elhatárolhatósága (a rabbinikus hagyomány nem ismeri), valamint az a tény, hogy Jézus magatartásában és Atyjához való viszonyában ez az általa adott új tanítás tükröződik vissza, majdnem teljesen bizonyossá teszi, hogy jézusi logon-nal van dolgunk. A bizonyítás kitériumát részletesen lásd: IMBACH, J., *Die Bibel lesen und verstehen*, München 1986, 138-143.

4 TRILLING, W., *op. cit.* 107. A kontextuson és a létige jelen idejű alakján kívül ezt támasztják alá a már idézett szinoptikus párhuzamos helyek is. A kutatók többsége az aktualizáló értelmezést osztja, fenntartva természetesen, hogy a végső beteljesedés Isten Országá teljes felragyogásában következik be. Máté teológiájában a Boldogságok tükröződik leginkább ezt a „kettős beteljesedést”, nyelvileg is: jövő idejű igealakok mellett „esztin”, akárcsak a 18,3-4 versekben.

azt, hogy Jézus tanítványainak olyan kicsinnyé kell lenniük, és kicsiségüket úgy kell megélniük Isten előtt, mint ahogyan a gyermek kicsi a felnőtthez képest, és vele szemben magát valóban kicsinynek tapasztalja meg. Ebből az első megközelítésből tehát kitűnik, hogy Jézus hasonlatának alapja az a nagyon reális és objektív különbség, amely a gyermek és a felnőtt között áll fenn, s ez kizárja azt, hogy a szóbanforgó verseket a gyermeki „ártatlanság, alázatosság, igénytelenség” vagy netalántán „naivitás” oldaláról közelítsük meg.

Az összehasonlítás objektív tartalmának ismerete szükséges ahhoz, hogy megértsük a tulajdonképpeni mondanivalót: aki Isten előtt valóban (egzisztenciális értelemben) olyanná lesz, mint a gyermek, az be tud menni a Mennyek Országába (4. vers: eiszelhéte eisz tén baszileian) és ott a legnagyobbnak számít. Az ilyen tanítvány ugyanis átéli kicsiségét, törekénységét, lépten-nyomon tapasztalja, hogy kiszolgáltatót, segítségre szoruló, következőképp boldogan és igazán el tudja fogadni a neki Krisztusban ajándékképpen felkínált országot, „be tud menni” abba.⁵

Kicsinek lenni... Ha felidézzük azt az eredeti helyzetet, amelyben Jézus most elemzett szavai elhangzottak (a tanítványok versengése), kitűnik, hogy a tanítás magában foglalja egymás előtti kicsinységünket is. Ha ugyanis valóban megéljük, hogy Isten Országá ajándék, amit Isten nekünk, embereknek nyújt, felismerjük, hogy az ország belső törvénye minden irányban és minden helyzetben érvényes: arra kötelez, hogy megszüntessük önzésünket, kiirtsuk megunkból a másokon-uralkodni-akarás vágyát, feladjuk valóságos vagy vélt egyéni privilégiumainkat, tehát kicsiként, bizalommal, adni és elfogadni készen nézzünk egymás szemébe.⁶

5 A teljesség kedvéért meg kell említeni, hogy Jézusnak ez a tanítása radikális kiritkát mond a korabeli (főképp farizeusi) Tóra-vallásosság felett, mivel az a Törvény maradéktalan betartásában, saját képesség és teljesítmény által megszolgálni és biztosítani vélte az üdvösséget (v. ö. Róm 3,28).

6 GNILKA, J., *Das Evangelium nach Markus*, Leipzig 1980, 81. Az egymással szembeni bizalomról, szolgálatról szólva nem árt emlékeztetnünkbe idézni, hogy a Máté által használt „paidion” (kisgyermek) szó a „paisz”-

Jézus válasza tehát nem hagy kétséget afelől, ki az, aki nagyinak számít Isten előtt, Isten Országában: nem a bölcs, nem az írástudó, nem a gazdag, nem az, aki a világ szemében nagy, hanem az, aki – bármilyen körülmények között él is – mindent Istentől vár, kicsinek és rászorulóknak érezve magát mind Isten, mind pedig az emberek előtt.⁷

Ahhoz, hogy a Mennyei atya gyermekei legyünk (végsősoron ugyanis ezért kell „gyermekké” válnunk) tudatosan is az Isten Országában, fordulatra, megtérésre van szükségünk (v. ö. Mt 18,3a: „Ha meg nem változtok...”).⁸ Jézus tanítása ezt a belső átalakulást – a hittel együtt – feltétlenül szükségesnek jelenti ki követői számára.

A szükséges – és helyes – gyermeki magatartást és fordulatot értelmezve nem hagyhatjuk figyelmen kívül az üdvtörténeti előzményeket sem, nevezetesen azt, hogy a prófétai teológia e téren is előkészítette a talajt az Újszövetség számára. Izaiás és különösen Ózeás az, akinek könyvét feltétlenül figyelembe kell venni az adott újszövetségi téma kifejtése során. Izaiás gyermekeinek és a királyi házból születendő Immánuélnak fontos jel-szerep jut osztályrészül, olyasvalami, ami nem csak az adott helyzetben sürgeti a megtérést (sub), hanem túlmutat az Újszövetség irányába. Ózeás könyvében viszont – gyermekeinek jel-szerepén túl – szoros tartalmi összefüggéseket is felfedezhetünk a szóbanforgó evangéliumi szakasszal: Izraelnek gyermekké kell lennie, hogy Jahve újra magához tudja

ból származik, amelynek értelme kettős: gyermek, szolga. „Gyermekké válni” tehát „szolgává válni”-t is jelent, az egymás iránti kötelező szolgálat értelmében.

7 Nagyon fontos, hogy embertársainkról gondolkodva vagy velük kapcsolatba lépve megérezzük: rá vagyunk szorulva egymásra, főképpen hitbeli-lelki vonatolon. Szükségünk van egymás hitére, imádságára, szeretetére.

8 „ean mé sztraphéte”: Máté nem a – másik két szinoptikus által annyira kedvelt – „metanoein” igét használja, hanem az (epi)sztrephein-t, vagyis ószövetségi hagyományokra támaszkodik. A Septuaginta ugyanis általában az episztrephein szóval adja vissza a héber sub igét, amely a prófétai nyelv sztereotíp terminus technicus-a a megtérés legfontosabb mozzanatának kifejezésére. A metanoein kifejezés ijabb keletű, először az újszövetségi nyelvhasználat fejezte ki ezzel a szóval a megtérés tartalmát. – V. ö. TRILLING, W., *op. cit.* 108.

fogadni.

„Még gyermek volt Izrael, amikor megszerettem. Egyiptomból hívtam ki fiamat” (Óz 11,1) – mondja Jahve a próféta által. A kivonulás és a pusztai vándorlás idilli korszaka után azonban a nép megrögzötten elfordul Jahvétől (v. ö. Óz 7,11; 11,7 stb.). Jahve szövetségi hűséget (heszed veemet) és visszafordulást (sub) kér népétől, sőt ő maga készíti elő ezt az átalakulást. Miután ugyanis Izrael a Baalokhoz pártolt, így beszél Jahve: „Azért most én csábítom el őt, elvezetem a pusztába, és szívére beszélek... Ott majd úgy felel nekem, mint ifjúsága idején, mint akkor, amikor kijött Egyiptom földjéről” (Óz 2,16-17). Jahve tehát arra a helyre, abba az állapotba vezeti vissza Izraelt, ahol az teljesen rá van utalva, ahol termékenységi istenségek s Kánaán egyéb veszélyei már nem zavarhatják népével való bensőséges viszonyát. Ez a fordulat Ózeás szerint azért történik, hogy Jahve újra csak a magáénak tudhassa Izraelt s hogy még egyszer neki adja a megígért országot.⁹

A Szentírás tanításából tehát kiviláglik, hogy Isten Országát az fogadja gyermekként, aki kicsinek tudja magát Isten előtt, aki mindent Istentől vár, és nem a maga teljesítményei, érdemei alapján akar bejutni az ő országába. A hallatlan igény és tekintély, amellyel Jézus az evangéliumokban Isten Országá ügyében nyilatkozik, világossá teszi: Isten Országá az ő személyéhez van kötve, „őhöz menni” és „Isten Országát befogadni” egyet jelent.¹⁰

„Ha olyanok nem leszteek, mint a gyermek...” legfontosabb tanítását a fentiekben foglaltuk össze, de röviden egy-két további szempontra is fel kell figyelnünk. Jézus ebben a jelenetben a gyermekek iránti helyes magatartásra is tanít minket, szavával és tetteivel egyaránt. A tanítványok elutasító magatartása (v. ö. Mk 10,13) azzal magyarázható, hogy a korabeli zsidó társadalom ranglétráján a gyermekek meglehetősen alul helyezkedtek

9 RAD, G. VON, *Die Botschaft der Propheten*, München 1967, 114. Az üdvtörténeli tipológia természetesen nemcsak visszafelé, hanem előre is mutat, a babiloni fogság utáni új kivonuláson és honfoglaláson át egészen a végső beteljesedésig, Jézus Krisztus megváltást, Isten Országát ajándékozó exodusáig.

10 DÓKA, L., *Márk Evangéliuma*, Budapest 1977, 255.

el.¹¹ Sőt a gyermekkor lenézett állapotnak számított, mivel a gyermekek még nem ismerik és nem tartják meg a Törvényt. Egyes rabbik vitatták, hogy vajon az elhunyt gyermekek részei lehetnek-e Isten eljövendő királyságának, ahova csak azok juthatnak be, akik megtartják a Törvényt.¹²

Jézus megvédi és megáldja a gyermekeket, sőt őket állítja oda példaképpen azok elé, akik be akarnak jutni az országába, egyértelművé téve, hogy a gyermekek számára mindig nyitva van az üdvösség kapuja.¹³ Manapság sok esetben a gyermekek iránti helytelen magatartás ellenkező előjelű szélsőségével találkozhatunk („gyermekkultusz”). A tanítványokat felszólító jézusi szavak azonban egyformán köteleznek mindnyájunkat: „Hagyjátok, hadd jöjjenek hozzám a gyermekek és ne tartsátok vissza őket, mert ilyeneké az Isten Országá” (Mk 10,14). A gyermekeket Jézushoz vezetni s rajta keresztül számukra a helyes Istenképet megtanítani (Karácsonykor is!) a keresztény ember legszentebb kötelességei közé tartozik.

Túl azon a vitán, miszerint egyes szentíráskutatók a gyermekkereszttség legkorábbi igazolását vélik fölfedezni Jézus szavainak jelenlegi megfogalmazásában (O. Culmann, J. Jeremias),¹⁴ az bizonyos, hogy a hagyomány jánosi feldolgozása (Jn 3,3-5) szentségtani (kereszttségi) utalásokat is tartalmaz. Számunkra ez nagyon lényeges, hiszen az egyéni értelmi-lelki-kegyelmi folyamatok (megtérés, hit) a szentségi életben konkretizálódnak és nyernek beteljesedést. A gyermekké-válás az újjászületésben, a kereszttségi fürdőben, s ennek egyre mélyebb, tudatosabb megélésében éri el a csúcst, hogy aztán a többi szentséggel együtt alkalmassá tegyen Isten Országának mind teljesebb befogadására.

A Keleti Egyház első századaiban Nagyszombat éjjelén történt a jelöltek (katekumenek) megkeresztelése, majd fokozatosan a nagy ünnepeken is (Karácsony, Vízkereszt, Pünkösd).

11 GNILKA, J., *op. cit.* 80.

12 DÓKA, L., *op. cit.* 253.

13 Jézus ezzel ismételtlen bírálatot mond a korabeli zsidó (s minden kor) „kiérdemlem”-vallásossága felett.

14 GNILKA, J., *op. cit.* 81.

Ezt a hagyományt ma annyiban őrzi a Keleti Egyház, amennyiben a régi keresztelési napokon a Háromszorszent (Triszhagion) ének helyett a következőt énekli a liturgiában: „Akik Kisztusba keresztelkedtetek, Krisztusba öltözködtetek. Alleluja!” (v. ö. Gal 3,27). Ennek mai jelentősége többek között abban áll, hogy alkalmat ad a jelenlévő ünneplőknek keresztelési hitvallásuk és elkötelezettségük megújítására és elmélyítésére, tehát a lelki újjászületés, a gyermekké-válás folyamatos fenntartására. Karácsonykor mindez sokat segít abban, hogy az érettünk gyermekké és emberré lett Isten Fiát méltóan fogadjuk. Azt is hangsúlyoznunk kell, hogy a szóbanforgó ének mind a mai napig szerepel a keresztelés és bérmálás kiszolgáltatásának liturgiájában, a bérmálás szentségi formája után, hiszen eredetileg átmenetet képezett a két első beavató szentség és a harmadik (az eukharisztia) között.¹⁵

Gyermekké lenni... Hosszú és nem könnyű folyamat. Jézus feltételül szabja követéséhez (v. ö. Mt 18,3; Mk 10,15; Lk 18,17; Jn 3,5), azért, mert csak ilyen módon tudjuk igazán befogadni őt és megkapni országának örömeit.

15 SCHULZ, H.-J., *Die byzantinischen Liturgie*, Trier 1980, 45.